

5. Боровков А.В. Підтримання прокурором державного обвинувачення в суді при розгляді кримінальних справ. URL: <http://intkonf.org/borovkov-avpidtrimannya-prokurorom-derzhavnogo-obvinuvachennya-v-sudi-pri-rozglyadi-kriminalnih-sprav>.

6. Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України від 28.03.2019 № 51

Юлія Мельник*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Протягом новітньої історії наша держава не мала великого досвіду запровадження правового режиму воєнного стану та стану війни. Однак, за умов агресивних дій, на період з 26 листопада по 26 грудня 2018 року в Україні був вперше введений правовий режим воєнного стану. На жаль, з 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 вдруге введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року.

В Україні воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Через велику кількість кримінальних правопорушень здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану передбачає суттєве збільшення процесуальних можливостей сторони обвинувачення та спрощення ряду процедур.

Тому 1 травня 2022 року набрав чинності Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану».

Згідно з ч. 1 ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність [1].

Отже, унаслідок військової агресії Російської Федерації проти України всі без винятку органи кримінальної юстиції опинилися перед викликом: забезпечити виконання завдань кримінального провадження у складних умовах воєнного стану, якими, відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [2].

* Здобувач ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ (науковий керівник: Юлія Сухомлин, доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент).

Зміни безпосередньо стосуються правил підслідності. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» законодавець додав ще одну підставу зміни підслідності, крім неефективного досудового розслідування, а саме: наявність об'єктивних обставин, що унеможливають функціонування органу досудового розслідування чи здійснення ним досудового розслідування в умовах воєнного стану. Як і раніше, право доручити здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування належить Генеральному прокурору, керівнику обласної прокуратури, їх першим заступникам та заступникам [3].

Проте законом встановлена заборона доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, іншому органу досудового розслідування, крім випадків наявності об'єктивних обставин, що унеможливають функціонування Національного антикорупційного бюро України чи здійснення ним досудового розслідування в умовах воєнного стану. У таких випадках, змінити підслідність можуть виключно Генеральний прокурор або керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [3].

Відтепер КПК України містить прямий дозвіл на створення міжвідомчих слідчих груп (що складаються зі слідчих різних органів досудового розслідування) в умовах воєнного стану. Постанова про створення міжвідомчої слідчої групи має бути погоджена з керівниками відповідних органів досудового розслідування [4].

Важливим є доповнення норми, що регламентує поновлення процесуального строку. Пропущений строк у кримінальному провадженні, що здійснюється з урахуванням особливостей, визначених ст. 615 КПК України, може бути поновлений, якщо заінтересована особа подала клопотання не пізніше 60 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану. Крім того, законом встановлена імперативна заборона на поновлення строку досудового розслідування, що гарантує забезпечення прав осіб, які переслідуються за вчинення кримінального правопорушення [3].

Раніше початковим моментом кримінального провадження, з якого починав обчислюватися строк досудового розслідування, був виключно момент внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Відтепер таким початковим моментом є також винесення постанови про початок досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. 615 КПК України. Як і раніше, єдиною слідчою (розшуковою) дією, яка може бути проведена до початку досудового розслідування є огляд місця події [2].

Внесені зміни стосуються також загального порядку проведення слідчих (розшукових) дій. Зокрема, допускається проведення слідчих дій у нічний час (з 22 години до 6 години) в порядку, передбаченому ст. 615 КПК України [2].

Закон розширяє перелік підстав зупинення досудового розслідування після повідомлення особі про підозру: якщо наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану.

У разі, якщо обвинувачений був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до його звільнення з військової служби [4].

Процедура кримінального провадження також спрощується у випадку відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Тому прокурору та слідчому дозволено оформлювати рішення про початок досудового розслідування шляхом винесення відповідної постанови. Дані, зазначені в постанові, підлягають внесенню до ЄРДР за першої можливості.

За умов воєнного стану збір доказів та оформлення процесуальних рішень здійснюються з дотриманням загальних норм та з обов'язковим використанням технічних засобів. Винятком з цього правила є неможливість використання технічних засобів, яке має бути обґрунтованим у відповідних процесуальних документах [5].

Отже, запроваджені зміни, безумовно, впливатимуть на хід кримінального провадження та досягнення мети досудового розслідування, в умовах воєнного стану. Беззаперечним є те, що розширення повноваження ОДР та прокуратури сприятиме проведенню ефективній роботі зазначених органів з метою повного, неупередженого, об'єктивного досудового розслідування кримінальних правопорушень та виконання основних завдань правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/card/389-19 (дата звернення: 09.05.2022).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.05.2022).
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text (дата звернення: 09.05.2022).
4. Тищенко О. Закон щодо вдосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: основні положення. *Кримінальне право та процес*. URL: jurliga.ligazakon.net/news/211059_zakon-shchodo-vdoskonalennya-poryadku-zdysnennya-kriminalnogo-provadhennya-v-umovakh-vonnogo-stanu-osnovn-polozhennya.
5. Особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану та в особливий період. *Golaw*. URL: golaw.ua/ua/insights/publication/osoblivosti-zdijsnennya-kriminalnogo-provadhennya-v-umovah-voyennogo-nadzvichajno-go-stanu-ta-v-osoblivij-period/.

Віра Михайленко*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ПІДОЗРЮВАНОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 року сфера національної кримінальної юстиції зіткнулася з новими викликами. Введений по всій Україні воєнний стан актуалізував багато проблемних питань, які потребували і до сих пір потребують нормативного врегулювання або вирішення судовою практикою. Незважаючи на наявність в Україні фактичного збройного конфлікту з лютого 2014 року (окупація Криму та частини Сходу України), чинний на момент введення юридичного воєнного стану Кримінальний процесуальний кодекс України виявився неготовим для забезпечення спроможності і ефективності кримінального провадження.

В умовах воєнного стану ускладняється чи унеможлиблюється нормальне виконання завдань кримінального провадження. Виходячи із дефініції, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і за-

* Суддя Вищого антикорупційного суду, кандидат юридичних наук.